

Tööandjate Keskliidu ettepanekud kohalike omavalitsuste valimistel osalevatele poliitilistele ühendustele ja erakondadele.

19. oktoobril 2025 toimuvad kohalike omavalitsuste (KOV) volikogude valimised. Tööandjad peavad kohaliku elu arendamiseks esmatähtsaks kohaliku ettevõtluskeskkonna parandamist ja investeeringute meelitamist omavalitsustesse¹. Omavalitsused vajavad eelarvesse maksutulusid, mis sünnivad ainult ettevõtlusest.

Seetõttu peavad omavalitsused võistlema uute investeeringute ja töökohtade nimel, mitte neid kergekäeliselt tõrjuma. Eesti maapiirkondades on liigsete piirangute ja „hääleka vähemuse“ protestide tõttu igasuguse äri- ja ehitustegevuse laiendamine muutunud ülimalt keeruliseks, mis seab ohtu Eesti majandusarengu ja kiirendab ääremaastumist. Investeeringute kadudes kaovad ka töökohad, poed, koolid ja lasteaiaid.

Lisaks peavad omavalitsused ja nende juhid kohanema Eesti demograafiliste trendidega ja inimeste liikumisega tõmbekeskustesse, mis tähendab muudatusi kohaliku elu korraldamisel ning avalike teenuste pakkumisel. See võib tähendada keerukaid, aga hädavajalikke otsuseid ja ümberkorraldusi ning võimet neid muutuseid vedada ja üldsusele selgitada. Seetõttu on tööandjate ootused kohaliku elu vedajate juhtimisoskustele ja -võimetele kõrged - kohaliku elu korraldamine ja selle kvaliteet on teie kätes ning vastutusel.

Kõik kohalikku elu- ja ettevõtluskeskkonda parandavad otsused ei ole aga omavalitsuste ainupädevuses ja eeldavad head koostööd nii riigi kui teiste omavalitsustega.

Eesti suuremaid tööandjaid esindava Eesti Tööandjate Keskliidu liikmed toovad kohalike omavalitsuste valimistel osalevatele poliitilistele ühendustele ja erakondadele välja kriitilisemad muutuseid vajavad kohad.

1. Haldusreformiga tuleb jätkata

Kohaliku elu kvaliteetne korraldamine 79 omavalitsuses pole jätkusuutlik - Eestis pole selleks piisavalt inimesi ega vahendeid. Maailmas on üle 400 linna, kus elab rohkem inimesi kui Eestis kokku² ja samas jõuab (üksikute eranditega) kõigist Eesti maakonnakeskustest ka kaugematesse maakonna nurkadesse vähem kui tunniga.

Näiteks omavalitsused, mille eelarvest enam kui 50% moodustavad hariduskulud, tuleb liita. Ainult hariduse pakkumiseks ei ole omavalitsust vaja pidada.

Tehke ka teiste omavalitsustega rohkem koostööd – koos on lihtsam, odavam ja mõjusam.

2. Kohalikud teenused vajavad ümberkorraldusi

Läbi avalike teenuste innovatsiooni, teenuste tellimise erasektorist ja teenuste tsentraliseerimise muutub avalike teenuste osutamine kohalikes omavalitsustes jätkusuutlikumaks. Mõned KOV-ide teenused on vaja hoida elanikele ja ettevõtetele lähedal, kuid paljusid saab osutada maakonnakeskustes, üle veebi, periooditi või ettevõtete poolt. Suurem osa erateenustest, mitmed tugiteenused, sotsiaalteenused, maksuhaldus, sisejulgeolek ja arstiabi on liikunud regioonidesse või riigi tasemele ning teenuste kvaliteet on paranenud.

¹ Vaata ka [Tööandjate manifesti](#)!

² <https://worldpopulationreview.com/cities>, 2025.

Ka planeeringute ja lubade menetlus ei seisa sageli mitte õigusaktide, vaid haldussuutmatuse taga, mille tõttu ei peeta näiteks seaduses ette nähtud tähtaegadest kinni. Sellised teenused, millega omavalitsused hakkama ei saa, tuleb tsentraliseerida, digitaliseerida või delegeerida näiteks erasektorile. Delegeerimine on kvaliteetse juhtimise üks põhilisi tunnuseid.

Teenuste munitsipaliseerimine – näiteks Tallinnas valgustuse hoolduse linna firmale andmine või ka sisetehingute lubamine jäätmeveo- ja käitluse turul - peab lõppema. Selle asemel jätkake erastamist ja avalike teenuste erasektorile üleandmist, nt ühistransport, haridusasutuste toitlustus, IKT-teenused jne. Vabaturu konkurents tagab nii parima teenuse kui konkurentsivõimelisema hinna.

Kuigi KOV-idele kuuluvates äriühingutest töötavate inimeste hulk on veidi vähenenud (2024. aastal töötas KOV-idele kuuluvates äriühingutes 6074 inimest ehk iga üheksas KOV töötaja³), siis jätkuvalt leidub kohalikes omavalitsustes teenuseid, mida võiks pakkuda ettevõtjad.

Suurendage riigihangete läbiviimise võimekust ning ühtlustage ettevõtetele suunatud teenuste kvaliteeti, vajadusel läbi tsentraliseerimise või koostöös riigiasutustega. Hangete põhikriteerium ei pea olema odavaim alghind, vaid terve elukaare maksumus ja kvaliteet. Targalt koostatud hanked soodustavad innovatsiooni ja keskkonnasõbralikke lahendusi.

3. Pange kohalikud omavalitsused ettevõtlust meelitama

Pidage investeeringute meelitamist ja erasektori töökohtade loomist omavalitsuses esmatähtsaks. Looge ettevõtluse arendamiseks omavalitsuses strateegia ja jälgige regulaarset selle tulemusi.

Kiirendage ja lihtsustage planeeringute protsessi, et uued investeeringud ei takerduks üleliigsesse bürokraatiasse. Uute investeeringute meelitamine algab omavalitsusjuhtide avatud ja paindlikust suhtumisest. Ärge tõrjuge populistlikel kaalutlustel uusi investeeringuid, nii ei lähe kellegi elu paremaks.

Määratlege ettevõtluskeskkonna arendamine KOV-ide kohustusliku ülesandena Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses⁴.

Lisaks soovime luua kohalikele omavalitsustele otsese rahalise stiimuli ettevõtluskeskkonna arendamiseks ja välisinvesteeringute ligimeelitamiseks. Suurem osa KOV-ide tuludest laekub töötavate inimeste elukoha alusel ja vaesemate omavalitsuste puhul kompenseeritakse mahajäämust tasandusfondist. Omavalitsuste tulubaas ja tulude ümberjagamine tasandusfondi kaudu peaks motiveerima omavalitsusi ettevõtlust soodustama.

4. Hariduse korraldaja peab hakkama vastutama

Alus- ja põhihariduse eest vastutab Eestis kohalik omavalitsus. Hariduskulud moodustavad kohalike omavalitsuste eelarvest ca 50%. Suurem osa omavalitsuste palgal olevatest töötajatest töötab koolides. Samal

³ <https://fin.ee/riigihaldus-ja-avalik-teenistus-kinnisvara/riigihaldus/avaliku-sektori-statistika>

⁴ Mh on soovitusel viidatud Rahandusministeeriumi tellitud analüüsis: [Omavalitsuse kasu ettevõtlust ja ettevõtluskeskkonda arendavatest tegevustest](#), Geomedia OÜ 2020.

ajal ei ületa iga neljas põhikooli lõpetaja miinimumlävendit. Nendest lastest peaks tulema pealekasv kutsekoolidesse, ülikoolidesse ja hiljem tööellu, kuid vajalike teadmisteta on need võimalused neile suletud. Vananeva ja väheneva elanikkonnaga ühiskonnas ei saa me sellist kadu lubada ja probleemi lahendamiseks tuleb koolipidajail otsustavalt tegutseda.

Soovitame kohalikel omavalitsustel sõlmida keskvalitsusega hariduslepe, mis tagab selge jõukohase vastutuse ja rahastuse üldhariduses.

Lisaks on äärmiselt oluline ülesanne riigi ja omavalitsustele koostöös koolivõrgustiku optimeerimine ja haridusjuhtimise kompetentsi parandamine. Hariduse kvaliteeti ja olmetingimusi saab oluliselt parandada ning õpetajate palka tõsta koolivõrgustikku optimeerides, kasutades näiteks [OECD](#) ja [PRAXISE](#) soovitusi. Hariduse kõrge kvaliteet sõltub rohkem headest õpetajatest ja koolijuhtimisest kui vahemaadest.

Õpetajate koormuse vähendamiseks saab kasutada videoloenguid ja muid innovaatilisi vahendeid. Reaalainete huvi suurendaks kaasaegsemate tehnoloogiaklasside sisustamine, mida on otstarbekam teha mitme kooli koostöös. See kõik eeldab kõrget juhtimiskvaliteeti, süsteemsust ja koostööd riigi, omavalitsuste ning ettevõtjate vahel.

5. Seiske selle eest, et üleminek puhtale majandusele toimuks realistlike eesmärkide alusel ning ettevõtete konkurentsivõimet toetavalt

Õiglane üleminek ei ole ainult põlevkivi ega Ida-Virumaa teema. Kui riik on vastu võtnud ühe sektori või piirkonna jaoks oluliselt piirava regulatsiooni, tuleb aidata ka uute investeeringute, väljaõppe ja muuga. Lisaks põlevkivisektorile on viimastel aastatel oluliselt piiratud nn LULUCF tegevusalade – nt metsatööstus, maakasutus ja turbatööstus - tegevust.

Õiglase ülemineku all peame silmas ka seda, et iga piirava otsuse puhul on enim puudutatud ettevõtjatega läbi arutatud, millised võiksid olla nende edasise arengu võimalused, investeerimisvajadus ja millist abi on selleks vaja.

Lisainfo: Hando Sutter, Eesti Tööandjate Keskliidu tegevjuht. hando@employers.ee ja 5373 2166